

NARODNI SVET

KOROŠKIH SLOVENCEV

Stališče k Poročilu Koroške deželne vlade o položaju slovenske narodne skupnosti na Koroškem 2020

Kot že v preteklih letih tudi letos podajamo stališče k Poročilu Koroške deželne vlade o položaju slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Vsakoletno Poročilo Koroške deželne vlade je pomemben institut, katerega namen je, da se politika ukvarja s problemi narodne skupnosti. Vendar bi Poročilo brez odmeva prizadetih ostalo nepopolno.

Pohvale vredno je, da se letošnje Poročilo na več mestih nanaša na stališče slovenskih zastopniških organizacij iz prejšnjega leta. Treba je priznati, da se v Poročilu jemlje lani izražena kritika resno. Marsikaj - na primer lani navedeni seznam krajev, kjer tudi 8 let po kompromisu o dvojezičnih krajevnih napisih še vedno niso postavili manjkajočih dvojezičnih kažipotov - je bilo obdelano in so spomladi 2020 postavili manjkajoče dvojezične kažipote, na primer v Horcah I, Mokrijah ali Goselni vasi. Nekateri dvojezični napisi žal še vedno manjkajo.

Ta primer kaže, da je kritičen pretres Poročila Koroške deželne vlade potreben in koristen. Izražena kritika naj tudi letos pade na plodna tla in jo odgovorni vzamejo za povod, da do naslednjega poročila v pozitivnem smislu uredijo odprta vprašanja.

1. Poglavje o mednarodnih pogodbah:

Poročilo navaja okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin kot eno od mednarodnopravnih obveznosti, ki jih je prevzela Republika Avstrija. Poroča se, da je ministrski svet že leta 2017 izrekel priporočila, namreč za razširitev dvojezičnega pouka na sekundarni stopnji, za povišanje podpore narodnim skupnostim ter za omogočanje kvalitativno ustrezne medialne oskrbe narodne skupnosti z ustreznim financiranjem. Žal Poročilo s tem v zvezi ne omenja, da Republika Avstrija vse od leta 2017 dalje, ko so bila izrečena ta priporočila, ni sprejela nobenega tozadavnega ukrepa. Stanje je v vsakem oziru nespremenjeno in takšno, kakršno je bilo 2017, Avstriji torej grozi nerodna situacija, da bo ministrski svet ob naslednji preverbi moral ugotoviti, da se Avstrija za njego priporočila ni prav nič zmenila.

Podrobnejše stališče k pomembni točki o izboljšanju oz. razširitvi dvojezičnega pouka na sekundarni stopnji je vključeno v točko o izobraževanju.

V zvezi s finančnimi podporami narodnim skupnostim je treba zopet ponoviti, da že od leta 1995 ostajajo nominalno (!) nespremenjene, spričo povečane gospodarske moči Republike Avstrije po eni strani in inflacije po drugi strani to pomeni, da so se podpore narodnim skupnostim zmanjšale za polovico. Za eno najbogatejših držav sveta je to kratkomalo sramotno. Tudi v spominskem letu 2020 očitno ne bo uspelo povišati podpor narodnim skupnostim. Zato naj bi se oblikoval vsaj letošnji »plebiscitni dar« tako, da bo izenačil 25-letno zamudo pri prepotrebni valorizaciji podpor narodnim skupnostim, nato pa je potrebno brez odlašanja prilagoditi podpore dejanskim potrebam in zanje predvideti tudi redno valorizacijo.

Glede vprašanja kakovostne medialne oskrbe narodne skupnosti je že bivši državni sekretar Ostermayer pred leti govoril o tem, da gre za »peanuts«, torej za zanemarljivo majhne zneske. Kljub temu ti »peanuts-i« vse do danes niso našli poti do narodne skupnosti. Kakovostna medialna oskrba je za narodno skupnost življenjskega pomena, ker sicer nima nobenega javnega prostora, da bi informirala o položaju in problemih, o njih razpravljala in si tudi sama ustvarjala mnenje. Če narodna skupnost ne more plačati urednikov svojega edinega tednika po kolektivni pogodbi, potem tudi ni zagotovljen potrebam narodne skupnosti ustrezajoč informacijski tok. Pravico do lastnih medijev narodnim skupnostim zagotavlja določilo prvega odstavka 7. člena Avstrijske državne pogodbe, pri čemer v tem določilu ne vidimo le liberalne pravice do lastnih medijev v lastnem jeziku na lastne stroške, temveč jo pojmuje kot obveznost Republike Avstrije, da iz sredstev za pospeševanje tiska zagotovi ustrezno medijsko oskrbo tudi za medije narodne skupnosti. Znesek podpore iz naslova pospeševanja tiska za edini slovenski tednik je sramotno nizek, škandal pa so tudi pogoji za izplačilo tega pospeševanja, ki ga prejemajo časopisi s sicer visokimi dobički, časopisi narodnih skupnosti pa ne.

Poročilo navaja tudi mednarodne obveznosti Republike Avstrije iz Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Tudi tukaj se poroča, da je ministrski komite že leta 2018 dal priporočila za financiranje časopisov v jezikih narodnih skupnosti ter za pospeševanje uporabljanja slovenščine na področju sodstva in uprave. Glede vprašanja časopisov opozarjamo na zgornje pripombe k okvirnemu sporazumu.

Tudi na področju sodstva in uprave moramo ugotoviti, da od leta 2018 naprej ni bilo nobenih sprememb in obstaja nevarnost, da bo morala Avstrija po izteku poročevalnega obdobja ministrskemu komiteju poročati, da priporočil ni vzela resno.

Glede uradnega jezika na področju uprave opozarjamo na izvajanja dalje spodaj pri ustreznem poglavju.

Pravosodje je zvezna zadeva . Ker pa se je prav k nameravani reformi pravosodja oglasila k besedi tudi deželna Koroška, tudi k temu navajamo nekaj pripomb:

Kaže, da so pristojne oblasti pripravljene uvesti možnost uporabe slovenščine kot sodnega jezika tudi pred okrajnimi sodišči v Velikovcu, Celovcu in Beljaku. Hkrati pa naj bi se - kot slišimo - ukinila obstoječa mala sodišča v Pliberku, Železni Kapli in Borovljah. Razumljivo je, da zastopniki zadevnih občin iz lokalnih in regionalnih interesov nasprotujejo zaprtju okrajnih sodišč v njihovih krajih. Kljub temu je treba poudariti, da ustavnopravno zagotovljena pravica slovenske manjšine do uporabe njenega jezika pred sodišči ne more biti odvisna od krajevnih interesov lokalnih politikov. Vprašanje, ali je potrebno posamezna okrajna sodišča zapreti ali ne, je treba ločiti od vprašanja, pred katerimi sodišči mora slovenski jezik biti dopuščen kot uradni jezik. Z vidika interesnega zastopstva slovenske narodne skupnosti moramo zahtevati, da se na vsak način in neodvisno od usode omenjenih treh malih sodišč slovenščina dopusti kot sodni jezik pred sodišči v Velikovcu, Celovcu in Beljaku. Ni primerno, da oblast - po geslu *divide et impera* - v tem vprašanju drugega proti drugemu izigrava zastopnike narodne skupnosti, če imajo nekateri zastopniki očitno v očeh občinske interese, drugi pa interes celotne narodne skupnosti. Dejstvo je, da je Zakon o organizaciji sodstva iz leta 1959 – če sledimo poznejši sodni praksi ustavnega sodišča – ustvaril protiustavno stanje, ker pred takratnimi okrajnimi sodišči v Dobrli vasi, v Velikovcu in Rožeku slovenščina ni bila dopuščena kot uradni jezik. To protiustavno stanje pa je bilo leta 2011 z novelo Priloge 2. II. B. Zakona o narodnih skupnostih celo povzdignjeno v ustavni rang. Ta okoliščina pa ne spreminja dejstva, da ima Avstrija, kot Poročilo pravilno omenja, mednarodnopravne obveznosti in ministrski komite v zvezi z Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih upravičeno opozarja, da je na področju pravosodja potrebna reforma. Tudi v primerjavi z Gradiščansko imamo neenakopravno stanje, saj se je na Koroškem vse do danes ohranilo stanje, kot je nastalo v nemškonalno segretem ozračju leta 1959. Deželo Koroško zato pozivamo, da se na zvezni ravni aktivno zavzema za to, da se pred sodiščih v Celovcu, Velikovcu in Beljaku slovenščina dopusti kot uradni jezik. Stroka, tako sodniki kot tudi odvetniki, glede tega že dolgo nima več pomislekov, manjka samo politika, ki bi na tem področju morala ukrepati.

Neodvisno od tega so potrebne reforme tudi v vsakdanji praksi dvojezičnega sodstva. Dvojezični postopki trajajo vedno mesece dlje kot enojezični postopki. Vendar to ni krivda sodnikov ali strank, temveč se to dogaja zaradi tega, ker revizor nadvse kritično preverja stroškovnike tolmačev in tolmačk in se spis po več mesecev nahaja pri revizorju. Ne moremo se obraniti vtisa, da se dvojezični postopki na tak način načrtno zavlačujejo. Ali res ni mogoče preprosto fotokopirati spisa, tako da se revizor v miru lahko z njim ukvarja, ne da bi oviral potek postopka? Seveda nobena stranka noče voditi dvojezičnih postopkov, če ve, da se bo zaradi dvojezičnosti postopek nesorazmerno in po nepotrebem zavlekel. Vprašanje je tudi, zakaj v okviru pravosodja ni zaposlenega osebja, ki bi lahko brez zunanjih tolmačev poskrbelo za potrebne prevode iz nemškega oz. slovenskega jezika, da ne pride do zavlačevanj postopka. Postopek v jeziku narodne skupnosti bi se moral opraviti načeloma v enakem času kot postopek v nemščini.

Redno opozarjamo na problematiko manjkajočega dvojezičnega pravosodnega osebja na vseh ravneh sodne uprave, začeni pri sodnikih. Majhen napredek je, da je bil lani sprejet dvojezičen kandidat za sodnika. Vendar je to le kapljica na vroč kamen.

Tudi na področju pravosodja je torej dežela Koroška poklicana, da postane aktivna na zvezni ravni, da se popravi zamujeno in se upoštevajo pravice narodne skupnosti. Skrb dežele Koroške je namenjena vsem sodeželanom – tako piše v drugem odstavku 5. člena Koroške deželne ustave, kjer se Koroška priznava k slovenski narodni skupnosti, zato je dežela Koroška to dolžna storiti.

Poročilo omenja priporočilo Listine za zaščito in pospeševanje pripadnikov narodnih skupnosti tudi izven avtohtonega naselitvenega območja. Tudi glede tega deželo Koroško nujno pozivamo, da intervenira zlasti pri deželah Dunaj in Štajerska. Na Dunaju in v Gradcu živi precejšnje število pripadnikov in pripadnic slovenske narodne skupnosti, ki glede na številčnost prekašajo marsikatero občino dvojezičnega območja. Ti pripadniki in pripadnice manjšine imajo prav tako človekovo pravico do tega, da živijo svojo etnično identiteto in jo dajejo naprej. Vendar jim manjka vsega, zlasti pa ponudbe in možnosti na vzgojnem in izobraževalnem področju. Koroška bi morala skrbeti tudi za slovenske Korošce in Korošice na Dunaju in v Gradcu ter si prizadevati za to, da dobijo ustrezno ponudbo dvojezičnih otroških vrtcev in šol.

Poročilo pravilno spominja na načelo jezikovne politike Evropske unije, da naj bi vsak Evropejec poleg svojega lastnega jezika obvladal še dva druga jezika. Pri tem se opozarja na to, da je potrebno pospeševati učenje jezikov prav v času obveznega šolanja. Na dvojezičnem ozemlju z dvojezičnim šolstvom je na dlani, da naj bi vsak Korošec in vsaka Korošica na dvojezičnem ozemlju znal(a) oba deželna jezika, nemško in slovensko, seveda pozneje v šoli tudi svetovni jezik angleščino. Koroška bi s tem lahko vzorno uresničevala cilje jezikovne politike Evropske unije. Zato pa bi bilo potrebno spet vzpostaviti leta 1958 kratkovidno odpravljeni sistem splošne dvojezične šolske izobrazbe na dvojezičnem ozemlju. Z vidika jezikovnega načrtovanja ni nobene druge poti, če želimo ohraniti slovensko narodno skupnost na Koroškem.

Poročilo pravilno opozarja tudi na določila 21. in 22. člena Evropske listine o temeljnih pravicah. 21. člen zahteva prepoved diskriminacije pripadnikov narodnih manjšin, 22. člen pa enako obravnavanje ne glede na narodno pripadnost. Na Koroškem se na področju dvojezične topografije in slovenskega uradnega jezika kršita obe določili. V občinah Dobrla vas in Škocjan smejo samo prebivalci določenih krajev uporabljati slovenščino kot uradni jezik, ostali občani pa ne. To je jasna diskriminacija pripadnikov narodne manjšine brez vsakršnega razloga, saj se jim odreka pravica koriščenja ponudbe, ki je sicer na razpolago vsakomur. Te ponudbe se namreč smejo posluževati vsi državljani Evropske unije, ker bi utesnitev nasprotovala pravu Unije. To privede do tega, da samo Slovenke in Slovenci z Dobrle vasi in Škocjana, ki niso doma v pravih vaseh, svojega jezika ne smejo uporabljati kot uradnega jezika. To določilo jasno nasprotuje temeljnim pravicam, vendar evropsko pravo dopušča diskriminacijo lastnih državljanov. Zato naj bi Koroška na zvezni ravni zahtevala, da se odstrani ta – z ustavnim zakonom uvedena (!) – diskriminacija slovenskih občanov Dobrle vasi in Škocjana, ki niso doma v pravih krajih.

Prav tako neskladno s pravom Evropske unije je stanje v zvezi z zapovedjo enakega obravnavanja ne glede na narodno pripadnost. Na Koroškem imamo kraje z deležem slovenskega prebivalstva pod

10 % leta 2001, ki so dobili dvojezične krajevne napise, ker je povprečje zadnjih dveh ljudskih štetij 1991 in 2001 nad 10 %. Na Koroškem pa imamo po drugi strani tudi kraje z nad 50 % slovenskega prebivalstva, ki nimajo dvojezičnih krajevnih napisov in ki zaradi tega tudi ne smejo uporabljati slovenskega uradnega jezika, ker so doma v kraju, ki ima manj kot 31 prebivalcev, en tak primer je Lancova v občini Škocjan. Pri takšnih krajih zaradi »zaščite podatkov« niso izkazali deleža slovenskega prebivalstva in jih zato pri dvojezični topografiji načelno niso upoštevali. Takih primerov je na ducate. To je jasen prekršek zoper zapoved o enakem obravnavanju ne glede na narodno pripadnost. Če imamo pravico do dvojezičnih topografskih napisov, potem mora ta pravica na osnovi enakih pogojev veljati za vse slovensko govoreče skupnosti na Koroškem. Obstoječa pravna ureditev glede na dvojezično topografijo je sicer v ustavnem rangu, nasprotuje pa pravu Evropske unije (in seveda tudi mednarodnemu pravu, ker ni skladna s tretjim odstavkom Avstrijske državne pogodbe) in bi jo bilo potrebno popraviti vsaj tako, da se uvede neka logična sistematika.

Poročilo poroča o iniciativi »minority safe pack«. Naj omenimo, da je bil pri tej iniciativi merodajno udeležen tudi predstavnik naše zvezne dežele, namreč predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Valentin Inzko. Prav tako omembe vredno je, da je trenutno aktualna še druga evropska ljudska iniciativa, namreč iniciativa v zvezi s kohezijskimi skladi. Zahteva se glasi, da je v okviru kohezijskih skladov treba ustrezno upoštevati dodatne stroške dvojezičnih regij za ohranjanje dvojezičnosti. Dejstvo je, da dvojezične uprave povzročajo višje stroške kot enojezične uprave. Vendar je dvojezičnost neprecenljiv prispevek h kulturni raznolikosti Evrope. Zaželeno je, da bi dežela Koroška aktivno sodelovala pri tej evropski ljudski iniciativi, ki teče še do konec leta 2020, in pozvala Korošice in Korošce, naj iniciativo podprejo, saj bi ob njenem uspehu imela korist tudi Koroška, ker bi prejela evropska sredstva za pospeševanje dvojezičnosti v dvojezičnih regijah Koroške.

5

Poročilo v poglavju o mednarodnem pravu slednjič omenja tudi, da je UNESCO kot nematerialno svetovno kulturno dediščino priznala nekatere slovenske oz. dvojezične lastnosti Koroške, namreč slovenska ledinska in hišna imena. Glede tega bi bilo potrebno, da se to ustrezno komunicira občinam in se občine hkrati opozori na določilo četrtega odstavka 12. člena Zakona o narodnih skupnostih. Po tem določilu je treba topografske označbe, ki obstajajo samo v jeziku narodne skupnosti, ohraniti nespremenjene. To pa velja za številna krajevna in hišna imena. Občine se pri poimenovanju cest in drugih javnih prostorov temu pogosto zoperstavlajo in nastaja vtis, da občinam povsem manjka zavest o zakonskem predpisu četrtega odstavka 12. člena Zakona o narodnih skupnostih. Namesto izrazov kot »Lilienweg«, »Obirblickstraße“ in podobnih bi – pravno zavezujoče – že zdavnaj morali uporabljati izvirna ledinska imena. Nujno bi bilo potrebno, da Koroška deželna vlada občinam tozadevno posreduje pravno mnenje in ustrezna navodila.

2. Ustavnopravne podlage:

Poročilo kot prvo ustavnopravno podlago pravilno navaja 19. člen Temeljnega državnega zakona iz leta 1867, vendar tudi navaja, da je njegova veljavnost vprašljiva. Prav zaradi 100-letnice

Saintgermainske državne pogodbe in koroškega plebiscita je tukaj potrebno podati nekaj pripomb: Mnenje, da bi 19. člen Temeljnega državnega zakona izgubil veljavnost, temelji na domnevi, da je bila Republika Avstrija leta 1919 ustanovljena kot nemška nacionalna država, v kateri ni več različnih narodov. To pa je bilo pred koroškim plebiscitom 1920 in v domnevi, da južna Koroška s takrat 90 % slovenske večine ne bo ostala pri Avstriji. Ker se je koroški plebiscit, predvsem zaradi volilnega vedenja koroških Slovencev, ki so smele takrat prvič voliti, in koroških Slovencev iztekel tako, da je južna Koroška ostala pri Avstriji, je Koroška čisto jasno ostala dežela z dvema narodoma in z dvema deželjnima jezikoma. Lahko bi razpravljali o tem, ali bi 19. člen Temeljnega državnega zakona veljal tudi tedaj, če bi se volivci in volivke pri koroškem plebiscitu izrekli proti Avstriji. Po plebiscitnem rezultatu, kakršen je bil, pa je Koroška brez vsakega dvoma ostala dežela z dvema narodoma, kot je to že poprej v številnih sodbah ugotovilo Avstrijsko državno sodišče (Reichsgericht). O veljavnosti 19. člena Temeljnega državnega zakona torej ne more biti nobenega dvoma. Deželo Koroško pozivamo, da prav letos, ob 100-letnici koroškega plebiscita, pozove zvezo, da se nedvoumno prizna k veljavnosti 19. člena Temeljnega državnega zakona v celoti. To je namreč točno tisto, kar so predniki današnje Koroške deželne vlade pred koroških plebiscitom leta 1920 obljubili koroškim Slovencev in koroškim Slovenkam. Seveda bo to imelo pravne posledice, vendar to pomeni le, da je končno treba storiti korake za ohranitev slovenske narodne skupnosti na Koroškem.

6

Druga ustavnopravna podlaga, ki jo med drugim imenuje Poročilo, je državna pogodba iz Saint Germaina. Danes je relevantno pravzaprav samo še določilo drugega odstavka 68. člena Saingermainske državne pogodbe. Predvideva, da je od vseh zneskov, ki so v javnih proračunih izkazani med drugim za vzgojne namene, treba nameniti sorazmeren del v korist in porabo narodne skupnosti. To se nikdar ni zgodilo in torej gre, če smo točni, za trajno kršenje ustave. Poročilo obširno navaja, v kakšni višini so dobivali podpore otroški vrtci, kulturna društva, športna društva itd. Vse te zneske pa je potrebno postaviti v relacijo s skupno višino vseh izplačanih zneskov in z obstojem slovenske narodne skupnosti. Šele potem se lahko oceni, ali so bila sredstva porabljena ustrezno drugemu odstavku 68. člena Saintgermainske državne pogodbe ali ne. Upravičena je domneva, da se to ni zgodilo, saj na primer ni dvojezičnih otroških vrtcev na celotnem dvojezičnem ozemlju, slovenske visoke kulture na Koroškem skorajda ni – samo enkrat na leto imamo v celovškem gledališču slovensko predstavo -, ni slovenske vzporednice kulturnemu festivalu Carinthischer Sommer, imamo samo eno 30-minutno televizijsko oddajo v slovenščini na teden itd. Nujno potrebna bi bila kritična evalvacija.

Kot ustavnopravno podlago Poročilo seveda omenja 7. člen Avstrijske državne pogodbe, takoj za tem pa tudi določila v ustavnem rangu iz Zakona o narodnih skupnostih. Žal ni najti kritične ocene medsebojnega razmerja teh dveh določil. Rezultat bi namreč moral biti, da v ustavnem rangu sklenjena določila Zakona o narodnih skupnostih niso skladna s 7. členom Avstrijske državne pogodbe, vendar zaradi njihovega ustavnega ranga ustavno sodišče nima možnosti, jih v tej luči preveriti. Mednarodnopravno zavezujoč je seveda 7. člen Avstrijske državne pogodbe. Slovensko zastopstvo mora ponovno ugotoviti, da okoliščina, da sta prilogi 1 in 2 Zakona o narodnih skupnostih bili sklenjeni v ustavnem rangu, predstavlja zlorabo ustavne oblike. Običajno imajo določila o

manjšinski zaščiti ustavni rang za to, da bi manjšino zaščitili. Tukaj pa so bila sklenjena ustavnopravna določila z namenom vzeti manjšini možnost, da se obrne na ustavno sodišče. Ne gre za zaščito manjšine, temveč za preprečevanje izpolnitve manjšinskih pravic. Prav v letu 2020, 100 let po koroškem plebiscitu, naj bi dežela Koroška nedvoumno povedala, ali še hoče imeti svojo slovensko manjšino ali ne. V primeru pritrdilnega odgovora na to vprašanje pa ne more biti tako, da bi narodni skupnosti preprečevali pravno pot. Nasprotno, nujno potrebno bi bilo, zastopniškim organizacijam koroških Slovencev dati na razpolago kolektivno pritožbeno pravico. S precejšnjo verjetnostjo lahko izhajamo iz tega, da se zveza ustreznih iniciativ dežele Koroške ne bi zoperstavljala.

Kot določilo v ustavnem rangju se v Poročilu imenuje tudi 7. člen Manjšinskošolskega zakona. Po tem določilu se sme otroke samo z voljo njihovih zakonitih zastopnikov »primorati« (»verhalten«), da se učijo slovenskega jezika. To je kratkomalo rasistično določilo, že beseda »primorati« je slabšalna, saj izraža, da učenje slovenskega jezika ni nič pozitivnega. Takšno rasistično določilo v ustavi Republike Avstrije nima kaj iskati. Vsak drug jezik se sme poučevati in se ga morajo šolarji ustrezno učnemu načrtu naučiti, če je tako predvideno. Edinole za slovenščino velja izjema. Dežela Koroška naj se bi zavzela za takojšnjo odpravo tega diskriminatornega in rasističnega določila v škodo dela koroškega prebivalstva.

3. Uradni jezik:

7

Glede uporabe slovenščine kot uradni jezik se poroča, da je na razpolago le malo števil. K temu je treba povedati, da ni enakopravne možnosti uporabljanja slovenščine kot uradni jezik. Po določilih Avstrijske državne pogodbe naj bi na dvojezičnem ozemlju slovenščina bila enakopravni upravni jezik. To pa nujno pomeni, da morajo na uradih biti uradniki, ki uporabljajo slovenščino, da so na razpolago obrazci tudi v slovenščini, da si lahko občani brez prisile izberejo, kateri jezik želijo uporabljati. Praksa pa je, da je slovenščino mogoče uporabljati samo na izrecno zahtevo, potem je treba čakati na prevode, treba je čakati, da morda prispe tolmač, redno pride do časovnih zamikov, tako da nihče, ki želi hitro opraviti neko uradno dejanje, ne bo uporabljal slovenščine. Da bi omogočili uporabo slovenščine kot uradni jezik, je nujno potrebno, da vsaka dvojezična občina razpolaga z uradniki, ki so večji slovenščine v ustni in pisni obliki in jo tudi uporabljajo. Potrebno je, da so pri vsakem uradu vsi obrazci na razpolago v obeh jezikih. Ne zadostuje, če lahko dobimo obrazce na spletni strani Biroja za narodno skupnost. Vsi obrazci morajo biti v obeh jezikih na razpolago na spletni strani vsake občine in vsakega okrajnega glavarstva, na spletni strani vsakega okrajnega sodišča na dvojezičnem ozemlju ter vsakega drugega urada, ki je pristojen za dvojezično ozemlje. Sicer o enakopravnosti obeh jezikov ne moremo govoriti.

Poročilo omenja sodbo Evropskega sodišča v zadevi Bickel in Franz. Če sledimo tej razsodbi, potem izjeme glede možnosti uporabljanja slovenščine kot uradnega jezika v očinah Dobrla vas in Škocjan niso dopustne. Če dežela Koroška v lastnem poročilu izkazuje, kakšen je pravni položaj na evropski

ravni, potem je dežela Koroška dolžna, se zavzeti za takojšnjo spremembo tega protievropskega pravnega stanja.

Poročilo poudarja, da je za prevode pretežno odgovoren Biro za narodno skupnost. Ta situacija ni zadovoljiva. Zaradi premajhnega števila zaposlenih v Biroju in preobremenjenosti prihaja do tega, da postopki v slovenščini trajajo bistveno dlje kot postopki v nemščini. S tem se stranke avtomatsko odločajo proti temu, da bi vodile postopke v slovenščini. Prvenstvena naloga Biroja za narodno skupnost ni prevajalska dejavnost, pač pa naj bi skrbel za druge zadeve narodne skupnosti in ne opravljal le pomožnih dejavnosti. Za to bi pri vsakem uradu na vsaki občini morala biti zaposlena najmanj ena oseba, ki v zadostni meri obvlada slovenščino v ustni in v pisni obliki, da je kos dvojezičnemu uradovanju. To pomeni, da bo v naslednjem času pri razpisu delovnih mest v občinah na vsak način potrebno od kandidatov zahtevati kvalificirano znanje slovenščine. Podobno, kot je zaradi zakonsko predvidenega pospeševanja enakovrednosti potrebno dati prednost kandidatkam ženskega spola, bo potrebno predvideti, da imajo prednost kandidatke in kandidati z znanjem slovenščine pred tistimi, ki tega znanja nimajo.

Nič ne govori proti uvedbi centraliziranih prevajalskih služb, ampak potem bi za sodišča, upravne organe in okrajna glavarstva moralo na razpolago dosti prevajalcev, ki lahko vsa pisanja v najkrajšem času prevedejo v slovenščino, da ne bi prihajalo do zamud. Trenutno stanje, da Biro za narodno skupnost »mimogrede« opravlja prevajalske dejavnosti, pa je nevzdržno. Uradnica, ki je za to pristojna, je že zdaj čez mero zaposlena s prevajanjem zapisnikov Deželnega upravnega sodišča za Koroško in ne more prevzemati še dodatnih dejavnosti. Moralo pa bi biti tako, da nihče, ki uporablja slovenščino kot uradni jezik, ne bi smel biti na slabšem v nobenem pogledu, tudi ne v časovnem oziru. Bilo bi torej potrebno uvesti glavniopoklicne prevajalske službe tako pri upravnih organih kot tudi pri sodiščih, da bo uporaba slovenščine kot uradnega jezika sploh postala mogoča pod sprejemljivimi pogoji. Šele potem lahko govorimo o tem, ali je dana potreba ali ne, saj trenutno ureditev ne moremo označiti drugače kot ureditev za preprečevanje uporabljanja slovenščine kot uradnega jezika.

V Poročilu se dalje navaja, da so dvojezični obrazci na razpolago na spletni strani Biroja za narodno skupnost. Ne da bi se omalovaževal pomen in dejavnost Biroja za narodno skupnost, pa je treba omeniti, da bo na spletni strani Biroja za narodno skupnost obrazce iskal samo tisti, ki že ve, da bo tam našel dvojezične obrazce. Vsaka dvojezična občina in vsak dvojezični urad bi moral imeti na lastni spletni strani dvojezične obrazce, sicer nič ni rešeno. Vse občine in vsi uradi morajo sami imeti na razpolago obrazce v obeh jezikih, da si stranka lahko izbere, kateri jezik bo uporabljala. Tudi domače strani občin bi morale biti dvojezične, ne zadostuje, če je vzorno urejena zgolj spletna stran Biroja za narodno skupnost.

Celovec je deželno glavno mesto tudi za koroške Slovence, tukaj imajo svoj sedež bistvene organizacije in ustanove narodne skupnosti. Zato bi bilo potrebno, da se slovenščina dopusti kot uradni jezik vsaj pred društvenimi uradi in pred matičnim uradom glavnega mesta in se s tem vzame na znanje dejstvo, da je Celovec medtem postal številčno najmočnejša občina koroških Slovencev.

Poročilo ne omenja možnosti uporabe slovenščine kot uradnega jezika pri samoupravnih organih z izjemo občin. Do leta 2011 to vprašanje ni bilo urejeno, od leta 2011 naprej pa lahko izhajamo iz tega, da je z novelo Zakona o narodnih skupnostih ta možnost izključena. To ni skladno s tretjim odstavkom 7. člena Avstrijske državne pogodbe in jasno nasprotuje mednarodnemu pravu. Moralo bi biti samoumevno, da lahko slovenščino uporabljamo tudi pred samoupravnimi organi, bodisi v okviru socialnega zavarovanja, pri uradu za zaposlovanje, pri bolniški blagajni, pri delavski zbornici, pri gospodarski zbornici, pri kmetijski zbornici, pri vseh teh organih bi moralo biti možno uporabljati slovenščino.

Posebej pade v oči, da v Koroški kmetijski zbornici kljub vedno spet izraženim zahtevam zborničnih svetnikov Skupnosti južnokoroških kmetov slovenščina še vedno ni pripuščena kot uradni jezik. Čeprav sta za mesto vodje izpostave Koroške kmetijske zbornice v Velikovcu po predlogu prvo- in drugouvrščeni kandidat bila dvojezična, so za vodjo imenovali tretjeuvrščenega kandidata, ki slovenščine ne obvlada. V okraju Velikovec je med kmečkim prebivalstvom slovenščina še posebno močno zasidrana, kar je razvidno tudi iz volilnih rezultatov Skupnosti južnokoroških kmetov in kmetov, ki je v tem okraju pri zadnjih volitvah v Koroško kmečko zbornico postala najmočnejša zbornična skupina. Zakonodaja na področju kmetijskih zbornic je v deželni kompetenci in bi lahko dežela Koroška brez nadaljnega sklenila, da za področje kmetijske zbornice predvidi slovenščino kot uradni jezik.

4. Topografija:

Ureditev dvojezične topografije je načelno v zvezni pristojnosti. Kljub temu je treba poudariti, da deželi Koroški in občinam ni prepovedano, postaviti dodatne dvojezične topografske napise. V Poročilu najdemo omembe vreden stavek, da »uredba o topografiji ne velja v prosti naravi«. Prav ta stavek je značilen za odnos do javne dvojezičnosti. Dvojezičnost naj se potemtakem prepreči, kjer se le da. Nihče ne brani deželi Koroški, namestiti dvojezično topografijo tudi zunaj naselij. Nihče ne brani deželi Koroški skrbeti za to, da občine prostovoljno poskrbijo za več javne dvojezičnosti kot je zakonsko predvideni minimum. Poročilo poudarja, da se je te možnosti kot edina občina doslej poslužila občina Pliberk. Kdo brani deželi Koroški, da bi dodatno podprla in nagradila občine, ki so pripravljene postaviti dodatne dvojezične napise? Dežela Koroška naj bi se priznala k temu, da je dvojezična dežela. Če se že občine same iz lokalnopolitičnih razlogov ne upajo pokazati več dvojezičnosti, naj bi dežela Koroška to pospeševala. Zakaj dežela Koroška ne predvidi dodatno podporo vsaki občini v višini določenega zneska, če postavi dodatne dvojezične napise? Dežela Koroška naj bi in bi tudi morala biti proaktivna na tem področju.

Praksa seveda kaže nasprotno. Nazoren primer je primer Kukovica, aktivist, ki so ga vlekli pred sodišče, ker je opozarjal na manjkajoči dvojezični napis v kraju Sielach/ Sele. Sele bi po razsodbah Ustavnega sodišča morale imeti dvojezično krajevno tablico. Prejemnik avstrijske kulturne nagrade

Florian Lipuš je zaradi tega občini Žitara vas vrnil podeljeno častno občanstvo. Predsednik deželnega zbora in župan občine Žitara vas pa se še vedno brani, tam postaviti dvojezično krajevno tablico. Dokler se glede tega nič ne spremeni, moramo ugotavljati, da so zastopnikom koroških Slovencev in Slovenk leta 2011 dajali lažne obljube. Obljubili so jim, da bo na prostovoljni osnovi mnogo več dvojezičnosti, kot bi to bilo možno strogo po črki zakona. Dejansko pa se v tem oziru – z izjemo občine Pliberk – doslej ni zgodilo prav nič. Obstoječe stanje nasprotuje tako okvirni konvenciji kot tudi listini in s tem ne nasprotuje samo 7. členu Avstrijske državne pogodbe, temveč tudi mednarodnopravnim obveznostim, ki jih je Republika Avstrija prevzela kasneje.

Ob »kompromisu o dvojezičnih tablah« 2011 je zastopnikom slovenske narodne skupnosti bilo obljubljeno, da bo kmalu sledila novela Zakona o narodnih skupnostih. Osnutek takšne novele je takratni državni sekretar Ostermayer tudi predstavil, v osnutku je bilo govora o tem, da bi naj izven območji, ki so navedena v prilogi 1, občine »po možnosti« naj uporabljale dvojezične topografske napise. Takrat načrtovana novela je propadla zaradi tega, ker je predvidela tudi spremembe narodnostnih sosvetov, s katerimi se večina zastopnikov narodnih skupnosti ni strinjala, ker bi pomenile izgubo samostojnih zastopstev narodnih skupnosti. Ni pa dopustno, da se vprašanje reforme sosvetov pomeša s problematiko potrebne razširitve dvojezične topografije (in tudi dvojezičnega uradnega jezika). Očitno je, da so na področju dvojezične topografije potrebne dopolnitve. Če v kratkem času ni mogoče nič drugega, potem naj bi se vsaj spet spomnili besedice »po možnosti« in občine dvojezičnega ozemlja ravno v spominskem letu 2020 dosledno opozarjali, da smejo postaviti dodatne dvojezične napise in da je to s strani dežele tudi zaželeno.

10

Uvodoma je bilo pozitivno omenjeno, da so po kritiki v stališču k lanskemu poročilu bili postavljeni nekateri prej manjkajoči dvojezični kažipot. Vendar drugod dvojezični kažipot še vedno manjkajo, na primer tisti pri Velinji vasi, ki dvojezično kaže v Bilčovs, v Šentjakob v Rožu pa samo enojezično, ali pa kažipot v Proboju v Dobrlo vas, Goselno vas in Žitaro vas. Očitno je bil Proboj spregledan ker je ime tega kraja v slovenščini in v nemščini enako. Kljub temu Proboj ustreza vsem kriterijem za dvojezične napise in bi zato tudi kažipot v Proboju morali biti dvojezični.

5. Izobraževanje:

Zahteva po zakonu o dvojezičnih otroških vrtcih je stara že več desetletij. Koroški zakon o otroških vrtcih je v zadnjih letih bil večkrat spremenjen, pri vsaki noveli so zastopniške organizacije slovenske narodne skupnosti soglasno opozarjale, da je potreben zakon o dvojezičnih otroških vrtcih. Kljub temu vse do danes nimamo niti napovedi takšnega zakona. Že večkrat je bilo opozorjeno na to, da na Gradiščanskem za gradiščanske Hrvatke in gradiščanske Madžare velja zakon, ki predvideva pravico do dvojezične vzgoje v otroških vrtcih. Koroška v tem oziru zaostaja tudi znotraj Avstrije.

Poročilo navaja, da je na Zvezni ustanovi za elementarne pedagogiko slovenščina predvidena samo kot prosti predmet oziroma kot izbirni obvezni predmet. O urejenih dvojezičnih otroških vrtcih ne moremo govoriti, če ni urejeno niti izobraževanje dvojezičnih vzgojiteljic in vzgojiteljev. Samoumevno

bi moralo biti, da veljajo standardi tako za jezikovno znanje kot tudi za dvojezično didaktiko in pedagogiko, sicer urejenega dvojezičnega varstva ni. Ker te zahteve res niso nove, lahko govorimo le o ignoranci, če ureditve slej ko prej ni.

Enako kot na področju otroških vrtcev manjka ureditev glede dvojezičnosti tudi v Koroškem zakonu o izobraževanju in varstvu otrok. Tudi tukaj imamo številna soglasna stališča in zahteve vseh zastopniških organizacij slovenske narodne skupnosti, ne da bi le – te naletele na kakršenkoli odziv. Priljubljen izgovor, zakaj te ali one ureditve na področju zaščite narodne skupnosti še vedno ni, je tolikokrat omenjena zatrjevana neenotnost zastopniških organizacij koroških Slovencev. Glede dvojezičnih otroških vrtcev, izobraževanja in varstva otrok, otroške pedagogike itd., ta izgovor preprosto ne velja.

Poročilo obširno navaja zneske, ki se izplačujejo na podlagi Koroškega zakona o skladu za dvo- in večjezične otroške vrtce. Opominja se na to, da v tem zakonu predvideni zneski še vedno niso indeksirani in so zato vsako leto potrebna mučna pogajanja za potrebna povišanja. Manjkajoči indeks je bila očitna pomota že ob pisanju besedila tega zakona. Kljub temu vsa leta od sprejetja tega zakona naprej še ni bilo mogoče niti to, da bi se ta pomota popravila in se uvedlo potrebno avtomatično valoriziranje.

Poročilo načelno pozitivno izpostavlja pedagoški koncept za dvojezično vzgojo v otroških vrtcih. Navedeni so otroški vrtci, ki delujejo po tem pedagoškem konceptu in tisti, kjer to ni predvideno. Potrebna je zakonsko določena obveznost dela po navedenem pedagoškem konceptu za otroške vrtce, ki se označujejo kot »dvojezični« ali »večjezični« otroški vrtec, tako da na tem področju ne prihaja do zavajanj. Pedagoški koncept se je obnesel in ustreza znanstvenim standardom.

Pozornost zbuja večkratno opozorilo v Poročilu, da ureditev določenih zadev, na primer izobraževanje vzgojiteljic, ni v kompetenci dežele. To je načelno sicer res. V realni politiki pa deželni glavarji svoje predloge pogosto in tudi uspešno vnašajo v zvezne zadeve. Politično je zelo malo verjetno, da bi zveza zavrnila odločno zahtevo dežele Koroške, da je končno potrebno sprejeti vsa potrebna določila za omogočanje kakovostne dvojezične predšolske otroške vzgoje ne celotnem dvojezičnem ozemlju ter tudi ureditve za izobraževanje vzgojiteljic in vzgojiteljev na tem področju.

Glede primarne stopnje Poročilo navaja slej ko prej naraščajoče število prijav k dvojezičnemu pouku. Ponovno je treba ugotoviti, da je standardna oblika pouka na dvojezičnem ozemlju enojezični pouk in morajo starši otroke aktivno prijaviti, če želijo dvojezični pouk. V smislu proaktivnega pospeševanja učenja jezikov je treba to načelo obrniti, dvojezični pouk mora, tako kot na Gradiščanskem, postati standardna oblika in enojezični pouk izjema. Samo to bi se skladalo z načelom pospeševanja slovenske narodne skupnosti, kakor je navedeno zdaj tudi v koroški deželni ustavi. To ustreza tudi pedagoškim potrebam, saj se lahko samo tako udejanjijo koncepti, ki zagotavljajo boljše učenje jezikov in ki so bili medtem že večkrat znanstveno preverjeni in potrjeni.

Še vedno manjkajo učbeniki in pripomočki za dvojezični pouk oz. za pouk slovenščine. Prizadevne učiteljice in učitelji skrbijo za to, da je dana neka osnovna oskrba. Iz šolskega vsakdana pa prihajajo poročila, da se uporaba teh pripomočkov od šole do šole in celo od razreda do razreda zelo razlikuje, tako da imamo vzorne šole, kjer se trudijo za kakovosten pouk slovenščine, imamo pa tudi šole, kjer pouk slovenščine močno zanemarjajo. Prijava k dvojezičnemu pouku ne sme biti simbolični akt. Potrebno je tudi za dvojezični pouk določiti standarde, kot sicer čisto samoumevno veljajo tudi za vse ostale učne predmete. Starši, ko otroka prijavijo k dvojezičnemu pouku, upravičeno pričakujejo, da bo njihov otrok po nekaj letih šolanja pridobil tudi znanje slovenščine.

Poročilo navaja, da bo kvalifikacija za dvojezični pouk za ravnateljice in ravnatelje postala obvezna šele od šolskega leta 2021/22. Opozarja se na to, da je takšna kvalifikacija bila obvezna že do leta 1976, nato je bilo pri razpisih predvideno, da bodo dvojezično kvalificirani kandidati imeli prednost, šele deželni glavar Haider je kot eno svojih prvih uradnih dejanj to ureditev odpravil. Medtem vsi priznavajo, da je z nalogami vodenja dvojezične šole nezdružljivo, če vodja šole sam(a) nima dvojezične kvalifikacije. Zato je obstoječi »prehodni rok« predolg in nasploh nerazumljiv. V nekaterih šolskih okoliših (npr. Dobrla vas) starši svoje otroke že prijavljajo k dvojezičnemu pouku v druge šolske okoliše, ker enojezični ravnatelji zanemarjajo dvojezični pouk.

Poročilo poudarja tudi pomen kooperacije pedagoginj in pedagogov pri prehodu iz otroškega vrtca v ljudsko šolo. Tudi na tem področju moramo za Dobro vas poročati o velikih problemih, kooperacije med dvojezičnim otroškim vrtcem »Mavrica« in ljudsko šolo domala ni. Ti nedostatki so že dalj časa znani in jih je treba odpraviti.

V poročilih Izobraževalne direkcije za manjšinsko šolstvo je navedeno, na katerih šolah veljavnostnega območja manjšinskošolskega zakona je urejena dvojezična popoldanska oskrba in na katerih ne. Ker je tudi popoldanska oskrba del garancije iz drugega odstavka 7. člena Avstrijske državne pogodbe, bi morala tudi popoldanska oskrba čisto samoumevno za vse k dvojezičnemu pouku prijavljene otroke biti dvojezična. Zelo nazorno je iz Poročila razvidno, da število k dvojezičnemu pouku prijavljenih otrok 4. stopnje, kjer jih je 519, do 5. stopnje, kjer jih je samo še 225, dramatično upade. Tozadevno je tudi ministrski komite v okviru preverbe Okvirne konvencije že leta 2017 dal priporočilo, da je potrebno pospeševati dvojezičnost na področju sekundarne stopnje 1. Dejstvo, da se med 4. in 5. stopnjo »izgubi« več kot polovica k dvojezičnemu pouku prijavljenih otrok, se ne sme sprejeti, saj to pomeni velikansko potratu vloženega dela in investicij. Za utrditev znanja slovenščine oz. za pridobitev in ohranjevanje pridobljenega znanja je neobhodno potrebno, da se načelo dvojezičnega pouka razširi tudi na sekundarno stopnjo 1, da bo torej tako kot na ljudskih šolah tudi na srednjih šolah pouk v približno enakem obsegu v nemškem in slovenskem jeziku. Zahteva je znanstveno dobro preučena in že dolgo znana, kljub temu pa manjkajo koraki za njeno udejanjenje.

Na sekundarni stopnji 1 je na vseh ravneh - na srednjih šolah, pa tudi na gimnazijah in celo na Slovenski gimnaziji - prisoten problem manjkajočih učnih pripomočkov v slovenščini. Učni

pripomočki, ki so jih uporabljali nekdam, deloma ne ustrezajo več učnim načrtom. Ni založb, ki bi aktivno pospeševale objavlanje učnega gradiva v slovenščini, ker to zaradi številčno majhnega obsega ni gospodarno. Posledica je, da niti na Slovenski gimnaziji ni dovolj učnih pripomočkov za pouk slovenščine. Nujno bi bilo potrebno urediti ustrezen sklad, iz katerega se financira tekoče obnavljanje in aktualiziranje potrebnega učnega gradiva in materialov v slovenščini. Učiteljice in učitelji za dvojezični pouk so sicer izpostavljeni nevzdržnim dodatnim obremenitvam, saj morajo poučevati v slovenščini brez vsakršnih pripomočkov oz. morajo celotno učno gradivo in material sestavljati ali prevajati sami. Posebno negativno se je to stanje izkazalo med poukom na daljavo v času korona-krize. Medtem ko so učiteljice in učitelji iz drugih področjih lahko posegli po raznih pripravljenih delovnih listih itd., so učiteljice in učitelji za pouk v slovenščini bili prepuščeni samim sebi in so morali vse pripomočke razviti in spisati sami.

Poročilo navaja, da je trenutno premalo dvojezičnega osebja na šolah, da bi lahko ugodili vsem potrebam. Pri tem pa očitno spregleda in ne upošteva še tega, da bi na področju pedagogike prostega časa, elementarne pedagogike, na sekundarni stopnji 1 itd. potrebovali še bistveno več pedagoškega osebja. Dežela Koroška bi torej morala začeti z intenzivno reklamo za izobraževanje dvojezičnih pedagogin in pedagogov, seveda povezano z zagotovitvijo, da bodo po opravljeni izobrazbi dobili tudi ustrezno delovno mesto. Ta delovna mesta za ohranitev slovenske narodne skupnosti na Koroškem nujno potrebujemo.

13 Glede možnosti dvojezičnega izobraževanja na splošnoizobraževalnih višjih šolah Poročilo navaja obstoj načrta, da se uredi pouk slovenščine kot učni predmet tudi v izobraževalni regiji zahod, na eni od gimnazij v Beljaku. To pozdravljamo, v Velikovcu je ta možnost dana že nekaj časa, z dobrimi rezultati. Po drugi strani pa je tudi to nezadostno. Vsaka Korošica in vsak Korošec na dvojezičnem ozemlju naj bi imel/ imela možnost, se učiti slovenščino kot učni predmet. V ta namen bi bilo potrebno, kot je bilo predvideno že v uredbi Provizorične koroške deželne vlade iz leta 1945, da se na vseh srednjih šolah in gimnazijah dvojezičnega ozemlja ter v bližnjih mestih uvede možnost pouka slovenščine.

Poročilo navaja 60. obletnico sprejetja manjšinskošolskega zakona in dogodek predstavlja v glavnem pozitivno. Trpka predzgodba nastajanja manjšinskošolskega zakona za Koroško ni predstavljena. To iz zgodovinskega vidika ni korektno. Odprava dvojezičnega šolstva za vse otroke dvojezičnega ozemlja leta 1958 je bila ena najhujših zarez v zgodovini koroških Slovencev v drugi polovici 20. stoletja in je bistveno prispevala k današnji situaciji, ko je preživetje slovenske manjšine na Koroškem resno ogroženo. Ni torej primerno, da se sklepanje manjšinskošolskega zakona za Koroško pred 60 leti na kakršenkoli način proslavlja, temveč bi bilo treba omeniti zadevo kot dejstvo, vendar ob tem navesti tudi manjšini sovražno dogajanje, ki je k temu zakonu privedlo.

Že ob sprejetju manjšinskošolskega zakona 1959 so naknadno odobrili protizakonito stanje, da do takrat v nekaterih občinah proti obstoječi zakonodaji niso izvajali dvojezičnega pouka, s tem, da so te občine naknadno črtali iz veljavnostnega območja manjšinskošolskega zakona. To so bili šolski okoliši Šenttomaž na Čilberku (danes občina Štalenska gora), Trdnja vas in Vetrinj (danes občina Celovec),

Otok in Dholica. Julija 2020 pa je občinski svet občine Grabštanj soglasno (!) zahteval, naj se ta občina izloči iz veljavnostnega območja manjšinskega šolstva. Ta sklep je nevarna prekoračitev rdeče črte, to prav v spominskem letu 2020, in bi ga morale jasno in nedvoumno obsoditi vse politične sile v deželi.

Poročilo navaja vključitev Slovenske glasbene šole v Glasbeno šolo dežele Koroške. Pozitivno je, da je slovenski oddelek glasbene šole dobil dodatne kapacitete. Kljub temu žal še vedno nista dosežena ne število dijakinj in dijakov niti širina učne ponudbe (obseg ponujenih instrumentov), kakršno je imela Slovenska glasbena šola pred njeno vključitvijo v deželno šolo.

V Poročilu ni omenjeno, da so se glede Inštituta za slavistiko na Univerzi Alpe-Jadran v Celovcu vodile diskusije, ali bo slavistični inštitut v Celovcu še obstal. Bila so prizadevanja, da bi se slavistika v prihodnje centralizirala v Gradcu. Proti temu se je dvignil širok protest, saj mora na dvojezičnem Koroškem tudi v bodoče biti dana možnost ukvarjanja s slovenskim jezikom na univerzitetni ravni, tudi v bodoče mora biti dana možnost, da se učiteljice in učitelji za pouk slovenščine na sekundarni stopnji in na gimnazijah izobražujejo v deželi. Še naprej so potrebna prizadevanja dežele Koroške, da se zagotovi obstoj Inštituta za slavistiko in zlasti za področje slovenistike na Univerzi v Celovcu.

6. Spoštovanje in politični pomen

14

Poročilo obširno poroča o višini podpor in o prejemnikih podpor na področju kulture in športa. Narodna skupnost je seveda hvaležna za vsakršno pospeševanje. Kljub temu je treba opozoriti, da brez bistvenih dodatnih sredstev iz Republike Slovenije struktur koroških Slovencev in Slovenk ne bi bilo mogoče ohranjati. Na ustavnopravno problematiko z vidika drugega odstavka 68. člena Saintgermainске državne pogodbe smo že opozorili.

Poseben problem pospeševanja je v tem, da narodna skupnost o podporah in uporabi sredstev ne odloča avtonomno, temveč je vedno odvisna od odločitev tretjih – bodisi zveznih organov, dežele Koroške ali Republike Slovenije. Slovenska manjšina na Koroškem se torej vedno obravnava kot varovanka, ki ni sposobna sama odločati o tem, katera sredstva v kakšni višini je smiselno uporabiti v katere namene. To ni združljivo s temeljno pravico vsake skupnosti do čim bolj obširne samouprave in z načelom subsidarnosti. Avstrija priznava načelo, da je treba pospeševati samoupravo. Republika Avstrija številnim institucijam, najsi bodo to poklicno-interesna zastopstva, verske skupine, socialni partnerji, ekološka združenja, gasilci ali lovci, priznava javnopravne kompetence za urejanje lastnih zadev, samo narodnim skupnostim te pravice ne priznava. Toda tudi narodna skupnost ima določene pravice, ki ji pripadajo kot skupnosti in ki jih sme koristiti kot skupnost na demokratičen način. Sicer obstaja nevarnost, da posamezniki, pod pretvezo, da zastopajo interese narodne skupnosti, v škodo narodne skupnosti iščejo lastne interese.

Poročilo se konča s prikazom rezultatov ljudskih štetij na Koroškem. Iz njih je razvidno, da so koroški Slovenci in Slovenke nekoč predstavljali eno tretjino koroškega prebivalstva, danes pa manj kot 3 %,

od leta 1920 do danes je ostala manj kot ena petina koroških Slovencev in Slovenk. Že zgolj te številke dokazujejo, da je nujna radikalna in temeljita preusmeritev koroške manjšinske politike. Če se nadaljuje statistični razvoj, kot je razviden iz Poročila Koroške deželne vlade, bo slovenska manjšina na Koroškem izginila. Zato bo potrebno preveriti in na novo usmeriti politiko na vseh področjih.

Nekatere točke poročilo ne omenja, pa so vendarle pomembne:

Migracije so bistven faktor demografskega razvoja Avstrije in Koroške. Kdor želi pridobiti dovoljenje za bivanje v Avstriji, mora izkazati osnovno znanje nemškega jezika, začenši na nivoju A1 vse do nivoja B1. Znanje slovenščine (in tudi drugih jezikov narodnih skupnosti) pa je brez kakršnegakoli pomena. To nasprotuje drugemu odstavku 8. člena Zveznega ustavnega zakona, po katerem so vse avstrijske narodne skupnosti enakopravne. Neglede na to, da je utrjevanje znanja materinskega oziroma družinskega jezika šoloobveznih otrok migrantke generacije v škodo prizadetih in v škodo Avstrije neobdelano polje izobraževalne politike, bi naj bilo zaželeno, da migrantke in migranti, ki se naselijo na dvojezičnem ozemlju Koroške, pridobijo tudi znanje slovenščine na ustreznem nivoju. Na vsak način pa bi bilo potrebno, da se znanje slovenščine obravnava enakovredno z ustreznim znanjem nemščine.

Za uveljavljanje manjšinskih pravic se morajo pripadniki narodne skupnosti sklicevati na ustrezna zakonska določila v 7. členu Avstrijske državne pogodbe, Zakona o narodnih skupnostih, Zakona o manjšinskem šolstvu in drugih zakonov. Uradi morajo, če uporabljajo slovenščino kot uradni jezik, v svojih odločbah pravilno navajati to določilo. Vse to je bistveno otežkočeno, ker ni nobenega uradnega prevoda določil o manjšinski zaščiti v slovenščino in v druge jezike narodnih skupnosti. Bilo bi neprecenljivega simboličnega pomena, če bi v spominskem letu 2020 predložili in objavili v Zveznem zakonskem listu oz. v Deželnem zakonskem listu uradni avtentični prevod vsaj bistvenih določil o zaščiti koroških Slovencev.

Prav v poročilu o položaju slovenske narodne skupnosti na Koroškem 100 let po plebiscitu bi pričakovali, da Koroška deželna vlada tudi spomni na obljube njene predhodnice iz leta 1920 pred izvedbo plebiscita. Pričakovali bi, da Koroška deželna vlada samokritično vpraša, ali in v kakšni meri so bile izpolnjene obljube njenih predhodnic. To se žal ni zgodilo. Poročilo je akribičen, obširen in hvale vreden prikaz, ki ga je sestavil Biro za narodno skupnost dežele Koroške. Da bi se bili s Poročilom ukvarjali tudi vrhovni koroški deželni politiki, iz Poročila žal ni razvidno. To naj bi se spremenilo.

Celovec, julija 2020

mag. Rudi Vouk, predsednik Društva Koroških slovenskih pravnikov